

Uitgave van Vereniging Woodbrookers Barchem

DECEMBER 2019

Woodbrookers Berichten

In deze WBB:

Verslagen van weekend over Compassie,
lezingen van Matthijs Bierman en Jan
Terlouw en van theatervoorstelling over
Henriëtte Roland Holst

Document: Vormingswerk in Kortehebben

Boekverslag: Maarten van den Bos

Programma 2020

11

INHOUD

Ter Zake	4
Van het bestuur	4
Agenda	4
Even voorstellen: Dores Lignac	5
Verslag lezing Matthijs Bierman	6
Verslag weekendcursus: Compassie	7
Verslag theatervoorstelling over Henriëtte Roland Holst	11
Verslag lezing Jan Terlouw	12
Document: Kortehemmen	16
Boekbespreking: Geloven in het ideaal	19
Programma Woodbrookers: Kwetsbaarheid en overleven	22
Programma Woodbrookers: Schilderdagen 2020	23
Wat en wie bij de Woodbrookers	24
Over het lidmaatschap	25
Mutaties	25
Legaat	26
Colofon	26

VAN DE REDACTIE

Ter Zake

Het is langer dan een half jaar geleden dat de vorige uitgave van de WoodbrookersBerichten verscheen.

Dat komt natuurlijk door de hoeveelheid kopij en de tijdstippen waarop er nieuwe cursussen kunnen worden aangekondigd. Om een of andere reden was er in het najaar heel veel te doen in Barchem: weekend over Compassie, drie lezingen op zondagmiddag en een viering van het 100-jarig bestaan van de Banning Vereniging. De verslagen van deze bijeenkomsten willen we allemaal zo kort mogelijk na de betreffende data aan u laten lezen. Vandaar dat het een compact nummer is geworden, zeer geschikt om in de donkere dagen door te bladeren. Kijk vooral ook naar de aankondigingen voor de cursussen in het voorjaar en in de zomer: fijn om je hiervoor op te geven, kun je je erop verheugen!

Geniet ervan,
Marijke Sondorp

AGENDA

28 februari - 1 maart 2020

Weekendcursus Kwetsbaarheid en overleven

24 - 28 augustus 2020

Schilderdagen

VAN HET BESTUUR

Zestig jaar geleden waren er verscheidene vormingscentra die ontmoetingscursussen organiseerden. Ontmoetingen met gelijkgestemden bij de centra vanwege een bepaalde kerkelijke binding, en ontmoetingen met andersdenkenden in een centrum zonder dogma, maar wel met een eigen doel: de dialoog. Luisteren en je eigen vooroordelen even opzij zetten. En dat centrum was en is bij de Woodbrookers in Barchem. Die openheid en bereidheid aan je eigen overtuiging te twijfelen is nog steeds kenmerkend voor de weekendbijeenkomsten. En ook tijdens de lezingen op zondagmiddag. En ook tijdens de vergaderingen van de leden, al hebben we het daar af en toe erg moeilijk mee.

Maar we willen samen verder en kijken terug op een druk najaar: goed bezochte zondagen met Jan Terlouw, met Matthijs Bierman en een klein theater over Henriëtte Roland Holst. Een mooi weekend rond het thema compassie en ook nog de viering van het 100-jarig bestaan van de Banning Vereniging. Wonderlijk toch, hoe deze oorspronkelijke Arbeiders Gemeenschap van de Woodbrookers in 1919 besloot in het westen van het land in Bentveld zelfstandig verder te gaan speciaal gericht op de werkeloze arbeiders. Banning had toen tijdelijk de leiding in Barchem en in Bentveld.

Prachtig hoe we met dit jubileum met de leden van de beide verenigingen boven in het lezingzaaltje bij elkaar waren. Hoe er een prima dialoog was met luisteren naar elkaar, zonder vooroordelen.

Marijke Sondorp, voorzitter Vereniging Woodbrookers Barchem

EVEN VOORSTELLEN

Op 18 mei van dit jaar werd ik unaniem door de ledenvergadering gekozen tot bestuurslid van de Vereniging Woodbrookers Barchem.

Daar zit je dan: geef je motivatie waarom je bestuurslid van Barchem wilt worden. Op elf-jarige leeftijd kwam ik voor het eerst binnen in Barchem. Mijn ouders waren aangestoken door het 'Barchem-virus'. Jarenlang deden ze actief mee, als commissie van leiding, als gastgezin van de Haagse Barchemkring. Ze hielden zelf ook inleidingen.

De sfeer, de mentaliteit, het respect voor ieders mening, het was heerlijk voor mij nu eens niet gepest te worden, ik mocht in Barchem zijn die ik was.

Toen ik na mijn drukke gezinsleven en werk in 1997 zelf lid werd en een cursus volgde, kwam Ernst Belinfante me persoonlijk condoleren met de dood van mijn vader die het jaar daarvoor overleden was. Weer die sfeer, mentaliteit, respect en warmte.

In 1999 werd ik gekoppeld aan Lillian Backer om samen ons tijdschrift te runnen. Omdat er inmiddels veel nieuwe leden bijgekomen waren, schreef ik ieder kwartaal een aflevering van onze geschiedenis, vanaf het begin. Het mondde uit in een boekje ter ere van ons 100-jarig bestaan, en als beloning mocht ik een week naar Woodbrooke.

Daar ontmoette ik precies dezelfde sfeer, mentaliteit en respect die ik zo goed van Barchem kende. Alleen was Woodbrooke de inspirator en Barchem de geïnspireerde navolger, afgezien van het feit dat Barchem niet werd opgericht door Quakers. Maar die sfeer, de mentaliteit, nauwelijks te verwoorden, zéker niet eenduidig, dat inspireerde de oprichters van onze Vereniging, die zelf in Woodbrooke waren geweest. Zes jaar lang bezocht ik conferenties in Woodbrooke en genoot van de Woodbrookesfeer.

Het is geen publiciteitsstunt, maar het gaat om een levenshouding, o.m. nadenken over jezelf en je eigen verantwoordelijkheid in de samenleving.

Over hoe je omgaat met elkaar.

Die levenshouding is het die ik zo graag zou willen mee-vertegenwoordigen.

Onze Vereniging is geen wij/zij club, maar openstaand voor dialoog, niet voor debat. Het heeft te maken met het verken-
nen van andermans en eigen levenshouding en niets met win-
nen of verliezen.

Daaraan wil ik proberen bij te dragen, ook al zal onze
Vereniging over een paar jaar zichzelf hebben overleefd. Het is
nodig met onze levenshouding van openheid en bezinning zo
lang mogelijk er te zijn voor onze leden en belangstellenden.
Ons gedachtegoed is onze levenshouding.

Dores Lignac

VERSLAG LEZING

MATTHIJS BIERMAN 'Tijd voor echte keuzes'

In het kader van de serie lezingen over duurzaamheid, georganiseerd door de Woodbrookers, was algemeen directeur Triodos Bank Nederland Matthijs Bierman op zondag 3 november 2019 uitgenodigd. In de Lezingzaal op de Kalenberg bij Landgoedhotel Woodbrooke werd door hem gesproken over 'Tijd voor echte keuzes'. De lezing werd omlijst met muziek van Bach door Eilidh Martin op haar cello uit 1760. Er waren zo'n 30 toehoorders.

Na de inleiding door Cees Otto, die vertelde over de oorsprong, 111 jaar geleden, van de Vereniging Woodbrookers Barchem, stak Matthijs Bierman van wal. Zijn voordracht werd opgedeeld in vier stukken: inleiding over de Triodos Bank, wat voor tijd leven we in, wat is er nodig en voorbeelden van projecten. Na een korte introductie over zijn verleden vertelde Bierman over de geschiedenis van de Triodos Bank, die zo'n veertig jaar geleden begon.

Een belangrijke reden voor de oprichting van deze bank was, en is nog steeds, de opdracht 'het bewust omgaan met geld'. De bank heeft als overtuiging dat geld een positieve veranderkracht heeft, waarbij zij een ontmoetingsplaats kan zijn tussen bewuste geldgevers en geldnemers. Bierman stelde, dat banken medeverantwoordelijk, c.q. medeplichtig zijn aan de wereld van over dertig jaar. Zodoende was de bank ook gesprekspartner in het Klimaatakkoord. Voorts merkte hij op, dat bankieren in essentie simpel is, zonder toeters en bellen en onnavolgbare financiële constructies. 'Je moet goed op het geld van de spaarders letten en dat op een verantwoorde wijze uitlenen, zolang zij het niet nodig hebben'.

Tegenwoordig zijn producten te goedkoop en wordt er te weinig rekening gehouden met zaken als vervuiling en uitputting van de aarde. Triodos Bank kiest voor een drievoudig (antroposofisch) pad: vrijheid, gelijkheid en broederschap. Voorts staan voor de bank de komende jaren drie thema's centraal: energietransitie; landbouw en voeding voor 10 miljard mensen; sociale inclusiviteit (geen tweedeling in de maatschappij).

De lezing werd vervolgd met een kort filmpje, waarin duidelijk werd gemaakt, dat de kracht zit in het individu als onderdeel van het grotere geheel. Bierman stelde dat ano-

VERSLAG WEEKENDCURSUS

COMPASSIE

nieme specialisten in de huidige globalisering wel degelijk invloed hebben om zaken te veranderen. Voorbeelden hiervan zijn lokale energiecoöporaties, woonwijken die zich organiseren voor duurzame energievoorziening en de verwerking van hun afval, zorgboerderijen – zoals Urtica in Lochem en Adrianohuis inzake zorgverlening.

Na een korte pauze was er gelegenheid tot discussie. Gevraagd werd hoe het zit met de financiering van zorgverlening, zoals het Adrianohuis? Bierman vertelde dat zoiets begint met een klein groepje volhardende mensen, die het echt anders willen doen én op kleine schaal. Zijn bank financiert kleinschalige ouderenzorg, mits er een goed economisch plan aan ten grondslag ligt. Ook werd gesproken over de interactie tussen pensioenfondsen, banken en verzekeraars; men benut elkaars geld, maar het zijn wel verschillende werelden. Opgemerkt werd door Bierman, dat zaken helemaal aan de vrije markt overlaten ertoe leidt, dat dan de geldstroom voor de aandeelhouders domineert. Er zullen hieraan dus grenzen gesteld moeten worden, de zogenaamde ‘Breidel van het kapitalisme’. Ten aanzien van de energietransitie, werd gediscussieerd over waterstof als energiebron. Waterstof speelt zeker een rol als een soort van opslag en transportmiddel van energie – de Triodos Bank is hierbij niet betrokken. De bank steunt ook projecten (micro-krediet) in de opkomende markten, via specifieke beleggingsfondsen. De ASN (vanuit vakbond; onderdeel van SNS bank) en Triodos Bank (vanuit antroposofisch principe) zijn broeders in dezelfde strijd.

Arris H. Kramer

Foto: gw/hw

Datum: 8 - 10 november 2019

Gastheer: Bart van der Elst

Op vrijdag 8 november begon het weekend over compassie. We werden in de bibliotheek ontvangen door Bart van der Elst, die ons hartelijk ontving en enige huishoudelijke mededelingen deed. We gingen daarna broodjes met soep eten, zoals vroeger ook de gewoonte was, en maakten alvast een beetje kennis met elkaar. Er waren toch weer enkele nieuwe deelnemers, en dat was leuk. Daarna gingen we verder in de bibliotheek, waar Monica Neomagus ons uitgebreid vertelde over Het Charter for Compassion, dat werd opgericht door Karen Armstrong, de filosofe uit Amerika. Zij schreef o.m. een boek over compassie. Monica had het over compassie voor anderen, maar ook voor jezelf. Zij is adviseur ouderbetrokkenheid, wat duidelijk ook met compassie voor elkaar te maken heeft.

Armstrong won in 2008 drie prijzen voor haar boeken en met dat geld stichtte ze het Charter for Compassion. In 2009 werd het Charter gerealiseerd. Ook in Nederland is men duidelijk gemotiveerd om meer compassie met elkaar te stimuleren. Zo heeft bijvoorbeeld de Vrije school in Zwolle een heel programma ontwikkeld dat met compassie te maken heeft. (En wij hielden een weekend over dit onderwerp!) Monica liet ons een briefkaart kiezen, die wat ons betreft alles te maken had met compassie. Het was aardig om te zien welke verschillende associaties men had bij zo'n kaart, maar telkens kwam het neer op: mededogen voor de andere mens(en). Wat hebben we nodig om compassievol te zijn voor onszelf en de ander, was de vraag. En dan kom je al snel tot liefde, die een universele taal is. En dan is zelfliefde (geen egoïsme!) cruciaal om liefde te kunnen geven. Wij mensen hebben een drievoudig brein: 1. het oerbrein/reptielenbrein waarin voornamelijk voeden, vechten en voortplanten voorkomt.

2. de neo-cortex, waar de ratio, je verstand zit
3. het limbisch systeem, waar de zachte krachten zijn: liefde, vrede en compassie.

Ook hebben we drie emotiesystemen:

1. beschermingssysteem, de stress-hormonen, met cortisol als hormoon
2. het verzamel- en jaagsysteem, daaronder vallen het zelfbehoud, actie ondernemen, beloning/ sexualiteit/ erkenning/ status. Dopamine is hier het hormoon. Helaas is dopamine (het beloningshormoon!) verslavend, dus dat er soms gevaren verbonden zijn met dit systeem.
3. het kalmeringssysteem, dat in het teken staat van verbondenheid. Je hartslag, spierspanning gaat omlaag, je bent in vrede met jezelf. Hier is het hormoon endorfine actief. Dat kan gebeuren door bijvoorbeeld muziek te luisteren, hulp te zoeken. Liefde en compassie zijn ook onderdeel van dit systeem.

Karen Armstrong haalde de bekende regel aan uit de bijbel: Heb uw naaste lief zoals jezelf. In de christelijke traditie werd daar een andere interpretatie aan gegeven dan er werkelijk staat: het tweede gedeelte van de zin mocht er eigenlijk niet zijn. Maar de bedoeling is heb jezelf lief zoals je naaste. Pas als je van jezelf houdt, kun je van een ander houden. Een kwestie van balans.

Tot slot van de inleiding kregen we een aantal vragen over de genoemde drie emotiesystemen om te bespreken in groepjes. Iedere groep zocht een vraag voor bespreking en gaf na afloop aan waar het over gegaan was.

De avond werd afgesloten met een video vol zich-veranderende schilderijen van Mondriaan, met muziek van Philip Glass.

Op de zaterdag gingen de meesten van ons de berg op naar de Kapel, en we hadden daar onze gebruikelijke stilte nadat Bart een toepasselijk gedicht voorlas van Catharina Visser:

Gebed in de herfst

***Nu de herfst de dagen binnenkruipt
en de nevel woont op het veld,
nu de avond zich vroeger verspreidt in de boomgaard
en de nacht zich verdiept boven het dak***

Leer ons eerbied voor de stilte

***Geef ons achting voor de duisternis
Neem onze schuwheid weg voor de eenzaamheid***

Want alles wat gebeurt,

***de gang van de seizoenen
De reis door de dagen,
het krimpen van het jaar,
in alles ligt het geheim van de weg.
De weg die wij gaan door de jaren,
de gang die ons voert tot de dood,
het geheim van het licht in de dingen,
de adem van engelen in de nacht.***

Doe ons open voor dieper dan wij

***Leer ons horen en zien met de ziel.
Nader ons in het holst van de nacht
Geef ons vleugels in het licht.***

Bart las het gedicht nogmaals en ik speelde een improvisatie op mijn dwarsfluit, waarna we weer naar beneden gingen.

Om 10.30 uur was daar Gerthe Lamers, die met ons sprak over het Parliament of World Religions, opgericht in 1893. Een van de oprichters was Vivekananda, een beroemde goeroe oorspronkelijk uit India. Het Parliament heeft duidelijk verbinding met het Charter for Compassion. Pas een eeuw later werd dit Parliament weer nieuw leven ingeblazen, d.m.v. een eeuwfeest conferentie. Sindsdien zijn er steeds vaker wereldconferenties geweest, omdat men steeds duidelijker de noodzaak inziet van ontmoeting en verbondenheid, kortom, compassie met elkaar.

In 2009 was het thema: hearing each other, healing the world, een maand na de oprichting van Charter for Compassion. Alle religies zoeken compassie: niet alleen de schriftreligies (zoals Jodendom, Christendom en Islam) maar ook de natuurreligies (zoals Indianen, de Samis in Lapland, Aborigines).

Inmiddels zijn beide conferenties synchroon aan het optrekken. Er komen allerlei initiatieven die oproepen tot – of uitvoeren van – actie. Zo zijn er steeds meer steden die streven naar een ‘compassionate’ city. Zij zijn bezig de stad menselijker, betrokkener op de burgers te maken. De stad Leiden is daar al een voorbeeld van in ons land. Compassie zou een kernwaarde voor iedereen moeten worden. Compassie in de school, aandacht voor elkaar, mindfulness. Compassie in de zorg, meer aandacht en ruimte daarvoor.

Na de lunch sprak Anand Swami Persaud over compassie vanuit boeddhistisch perspectief, maar uiteindelijk ging het over compassie in het hier en nu. Ook hij is lid van het Charter

for Compassion in Nederland, evenals Monica en Gerthe die eerder een inleiding hielden. Anands vader was hindoe, zijn moeder katholiek. Hijzelf hing lange tijd het boeddhisme aan, maar voelt zich nu beter thuis bij de non-dualiteit van Advaita Vedanta. Hij diste een schitterend verhaal op over zijn buurvrouw die zich constant bemoeide met het leven van Anand en zijn vriendin. Hij zou overlast veroorzaken, zij was niet bereikbaar voor gewoon contact, kortom: onmin.

Hij chantte (soort meditatief zingen) elke dag meerdere malen: Myoho Renge Kyo. Dat betekent wereldvrede door individueel geluk, of: ik wijd mezelf aan de mystieke wet van de lotus.

Hoe ga je met die onmin om? Ten langens leste zag hij ook het verdriet van de vrouw die zijn buurvrouw geworden was en kon hij compassie met haar hebben en chantte hij ook voor haar welzijn. Toen hij verhuisde, richtte ze haar negatieve aandacht op anderen uit de buurt. Maar in Anand had een innerlijke verandering plaatsgevonden: van bestrijden van de negatieve acties, tot compassie voor de mens.

Belangrijk vindt hij dat je jezelf kunt ‘vestigen’ in jezelf. Compassie is geen wetenschap, maar moet je ‘doen’. Je wordt dan milder. Als laatste liet hij ons een meditatieoefening doen. Het onroerde velen. Daarom zal ik zijn tekst hieronder toevoegen. Bij het beoefenen van compassie gaat het om actief toepassen van de Gulden Regel van compassie: Behandel een ander zoals je zelf behandeld wilt worden. Als je eenmaal inziet dat elk mens, net als jij, lijdt, maar ook inziet dat elk mens, net als jij, op zoek is naar geluk en je in je interactie met die andere mensen, hier ook oprecht naar handelt, beoefen je in feite al compassie.

Instructies voor de oefening:

Je kunt deze oefening altijd, overal en met iedereen doen. De oefening is des te krachtiger als je hem toepast op mensen waarvan je vindt dat ze je kwaad hebben gedaan of op een andere manier hebben benadeeld. De oefening is dan krachtiger omdat je de negatieve tendensen hiermee moedig te lijf gaat.

Stap 1:

Met je aandacht op deze persoon gericht, herhaal je bij jezelf: ‘Deze persoon wil, net als ik, zijn/haar lijden verminderen.’

Stap 2:

Met je aandacht op deze persoon gericht, herhaal je bij jezelf: ‘Deze persoon ervaart, net als ik, verdriet, eenzaamheid en wanhoop.’

Stap 3:

Met je aandacht op deze persoon gericht, herhaal je bij jezelf: ‘Deze persoon probeert, net als ik, zijn/haar wensen te vervullen’.

Stap 4:

Met je aandacht op deze persoon gericht, herhaal je bij jezelf: ‘Deze persoon leert, net als ik, over het leven’.

Stap 5:

Met je aandacht op deze persoon gericht, herhaal je bij jezelf: ‘Deze persoon streeft, net als ik, naar geluk’.

Resultaat:

Als je deze oefening stug volhoudt zul je de volgende resultaten ‘voelen’:

- *je wordt milder naar jezelf en anderen*
- *je oordeelt minder snel*
- *je wordt minder snel kwaad en als je kwaad wordt duurt het minder lang*
- *jouw kijk op de wereld wordt positiever*
- *mensen gaan je aardiger vinden*

Deze meditatie was voor mij het wezenlijke dat Anand ons heeft willen vertellen.

Na het diner, waarin levendige gesprekken plaatsvonden over het gebodene, sprak Ton Liefkaart, oud-muziekdocent en oud-rector van een scholengemeenschap in Amstelveen en ook lid van Charter for Compassion, evenals de vorige sprekers.

Hij introduceerde jaarthema's op zijn school, die leerlingen, ouders en docenten samen mochten kiezen. Zij werden dan

uitgevoerd in dat jaar door dagopeningen en acties. Zo hadden ze ook een jaar: compassie.

Sinds zijn pensioen studeert hij cultuurwetenschappen en is geïnteresseerd in wat boeken betekenen voor mensen.

De vragen die hij heeft zijn: ***Kan literatuur bijdragen aan morele opvoeding tot compassie?*** Je kunt niet het hart veranderen zonder verhalen te vertellen (Martha Nussbaum). Bepaalde romans, bijvoorbeeld die van Charles Dickens kunnen bijdragen aan morele opvoeding. Aristoteles ziet dan ook ethiek als een praktische levenskunst. Hij sprak over meer boeken en ten slotte ook over Martha Nussbaums boeken. Bij haar gaat het om het goede leven in de zin van menselijke ontplooiing, morele goedheid en sociale rechtvaardigheid. De opperrechter Richard Posner bestreed de stelling van Nussbaum, door te zeggen dat er alleen goed- of slechtgeschreven boeken zouden bestaan. Het vermogen een ander te begrijpen leidt niet vanzelf tot compassievol handelen. En dan: ***hoe ga je om met de verschillende interpretaties van de boeken?*** Na afloop van zijn korte inleiding volgde een levendige discussie en toonde hij meer relevante boeken.

Zondagochtend konden we gelukkig wéér naar de Kapel gaan, het was prachtig weer en de zon scheen door de ramen. Weer las Bart een prachtig gedicht voor en na afloop speelde ik op mijn dwarsfluit. Vele goede herinneringen kwamen bij mij boven van al die keren dat we naar boven waren geweest en er was gemusiceerd.

Vervolgens hadden we een nabespreking van het weekend. De meeste reacties waren zeer positief, al had men wel wat meer willen horen over het boek van Martha Nussbaum en dat van Karen Armstrong.

Een zeer inspirerend weekend met veel dank voor Barts begeleiding.

Dores Lignac

VERSLAG THEATERVOORSTELLING

‘De zachte krachten zullen zeker winnen’ over het leven van Henriëtte Roland Holst

Op zondagmiddag 10 november 2019 was Landgoedhotel Woodbrooke de locatie voor het programma ‘De zachte krachten zullen zeker winnen’ met muziek, voordracht en boekpresentatie rondom Henriëtte Roland Holst. Dit evenement werd door Stichting Feest der Poëzie en Uitgeverij HetMoet in samenwerking met de Woodbrookers georganiseerd in het kader van het 150e geboortjaar van Henriëtte Roland Holst. Er waren hierbij zo’n 55 toehoorders aanwezig. Het programma, dat zich liet uitpakken als een cadeau, begon met een inleiding door Bram Grandia. In vogelvlucht schetste hij het leven van Rode Jet, zoals dichteres en politiek activiste Henriëtte vaak werd genoemd. Duidelijk werden haar teleurstellingen aangestipt, bijvoorbeeld het tegenover elkaar staan van arbeiders uit Frankrijk en de kameraden uit Duitsland in de periode rondom de 1e Wereldoorlog. Uit de Limburger Koerier uit de jaren twintig van de vorige eeuw werd een stukje gememoreerd. Kort werd stilgestaan bij Henriëttes bezoek aan de kapel (lezingzaal) van de Woodbrookers op de Kalenberg te Barchem. Zij kwam toen bij de in 1908 opgerichte Vereeniging van Oud-Woodbrookers in Holland als het ware ‘thuis’.

Uit de nieuwe bundel ‘De zachte krachten zullen zeker winnen’, werden door voordrachtskunstenaar Simon Mulder vier gedichten voorgedragen. Aansluitend werd de videoclip ‘De zachte krachten’, van André Grove, vertoond. Hierin verplaatst Henriëtte zich per trein (Stoomtram Station Medemblik) en leest daarbij de NRC. De rol van Henriëtte in deze videoclip wordt gespeeld door actrice Daphne Krijnen.

Daarnaast is er een bijeenkomst in een lokaal te zien, waarin Henriëtte spreekt over socialisme en bijbehorende idealen. Door haar toehoorders wordt alcohol genuttigd! Henriëtte, die arbeiders van de drank af wilde helpen, kwam juist op plekken waar nogal stevig werd gedronken.

Pianist Daan van de Velde en sopraan Marleen van Os vertolkten hierna prachtig vier liederen van Henriëtte en haar tijdgenoten: Nu kwam de winter..., De waterlelie, Start o arbeiders en Mijn God is enkel gloed en donkerheid.

Simon Mulder vertelde, naar aanleiding van de gedichten van Henriëtte en haar neef Adriaan, dat veelvuldig het woordje zee werd gebezigd. Hierop werd door hem een gedicht voorgedragen, waarbij de zaal met handgebaar dit woord – waar toegepast – mee scandeerde.

Na een korte pauze, trad Daphne Krijnen, zeer goed gelijkend op Henriëtte Roland Holst, voorzien van haar bekende tas, de zaal binnen en begon te spreken: “Kamerdaden, arbeiders ...”. Dit was Henriëttes toespraak naar aanleiding van de staking begin twintigste eeuw bij het textielbedrijf Van Heek & Co. te Enschede.

Vijf liederen van Henriëtte en haar tijdgenoten werden nu ten gehore gebracht door Daan van de Velde en Marleen van Os: Zang, Recept, Herfstweer, Moderne slaven en De klare dag. Afgesloten werd met een fragment uit de voorstelling ‘Herman Gorter’s PAN’. In dit socialistische epos speelde Henriëtte Roland Holst een rol, naast Frederik van Eeden en Herman Gorter. In de vertolking van deze middag ging het om de spoorwerkers te Groningen, Rotterdam en Amersfoort. Gedrieën zongen zij het lied ‘Socialisten sluit de rijen’. Bram Grandia las als toegift het derde gedicht van Henriëtte uit de serie van vier ‘De loop is bijna volbracht’. De slotregels van dit gedicht waren op muziek gezet en met elkaar werd gezongen ‘Dit ene weten wij’. Na een dankwoord van Bram Grandia ontvingen de vijf spelers van deze middag, ieder een werk van Henriëtte Roland Holst en een rode roos.

Arris H. Kramer

VERSLAG LEZING

Jan Terlouw 'De kwetsbare aarde'

De serie lezingen over duurzaamheid, georganiseerd door de Woodbrookers, werd op zondag 24 november 2019 vervolgd met een lezing door dr. Jan Terlouw. In Landgoedhotel Woodbrooke te Barchem werd door hem 'De kwetsbare aarde' besproken voor 80 toehoorders. Joan van Melle sprak in een korte inleiding over het ontstaan van de Vereniging Woodbrookers Barchem. Ook de term duurzaamheid werd door hem aangestipt als iets dat een lang leven beschoren is en lange houdbaarheid heeft. De huidige crisis zal zeker onze nakomelingen raken en daarom luidt de jeugd de noodklok. 'Als de planeet onze patiënt was, dan zouden we zeer bezorgd zijn', aldus Andy Haines in Medisch Contact 47, 2019. Hierna kreeg 'bevlogen aardbewoner' Terlouw het woord.

De ondogmatische houding van de Woodbrookers past in Terlouws persoonlijke geschiedenis. Als oorlogskind en domineeszoon stelde hij al van jongs af aan kritische vragen. Hij werd langzaam maar zeker agnost. Ter illustratie droeg hij zijn gedicht 'Agnost' voor.

Terlouw vervolgde met het ontstaan van leven op aarde. Op een tijdschaal van 24 uur verscheen de mens pas in de laatste seconde. En nu - nu schrapen wij de aarde leeg in een zeer korte tijd! Oorspronkelijk ging alles langzamer, zoals in het begin van de landbouw. Dit legde miniem beslag op de aarde. Echter, de laatste eeuw verbruiken wij energiebronnen, zoals aardolie, gas en steenkool in rap tempo. Deze bronnen zijn zo'n 400 miljoen jaar geleden gevormd! Na gebruik/verbranding van aardolie is dit verdwenen en komt dus niet meer terug! De afgelopen eeuw is bijna alle makkelijk winbare fossiele energie opgebruikt - die is er nu niet meer! Wij beseffen te weinig, dat wat we opmaken niet meer terugkomt. Bovendien verstoren we een evenwicht waar de aarde niet mee om kan gaan.

Lang geleden was de concentratie kooldioxide (CO₂) hetzelfde als nu (ruim 0,04%). De temperatuur was toen hoger en zo ook de zeespiegel; er groeiden palmbomen op Groenland. Die opwarming was in een langzaam tempo verlopen - nu gebeurt de opwarming in de laatste 50 jaar!

Na de Tweede Wereldoorlog mocht de industrie ongeremd afval lozen en in 1952 was er de smog-epidemie in Londen, met vele doden als gevolg. Dit zette mensen aan het denken. Zodoende kreeg Nederland eind jaren zestig wetten i.v.m. de kwaliteit van lucht en water. De Club van Rome rapporteerde over circulaire economie - wat er afgaat en er niet bijkomt, raakt op. Terlouw noemde hierbij het Brundlandt-rapport 'Our common future' uit 1987. Dit rapport riep voor het eerst op 'een ontwikkeling die tegemoetkomt aan de noden van het heden, zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in het gedrang te brengen'. Volgens Terlouw betekent duurzaam de aarde niet slechter achterlaten dan dat je haar hebt aangetroffen.

Als alternatief voor bijvoorbeeld aardolie, kan de (onuitputtelijke) zon van nu gebruikt worden voor onze energiebehoeften. Bijvoorbeeld spiegels neerzetten in woestijnen om elektriciteit en waterstof te produceren. Zeker, het is duur om de olie infrastructuur af te breken en een nieuwe infrastructuur op te bouwen. Maar we kunnen het zeker opbrengen.

Terlouw stelde, dat via de politiek zaken regelen lastig gaat. Bovendien is onwetendheid een issue om niet te willen veranderen. Men heeft te weinig door dat er iets ernstigs aan de hand is. Het is ons gezamenlijk probleem! Onderwijs kan hierin een belangrijke rol spelen. Ook tegenstrijdige belangen houden veranderingen tegen. Zo zorgt de 'markteconomie' voor een grotere tweedeling. Enkelen worden zeer rijk, de meesten zijn arm. Er zijn momenteel acht mensen op aarde die gezamenlijk net zo rijk zijn als 3½ miljard arme mensen! De huidige vraagstukken zijn mondiaal en de politiek blijft lokaal - dit is een probleem. Wij schrapen de aarde leeg - zo is bijvoorbeeld Nederland 's werelds tweede exporteur qua landbouw!

Na een korte pauze, waarin men met elkaar kon spreken over de aangestipte zaken in de lezing was er onder leiding van Nel Voltelen gelegenheid tot discussie.

Aangaande de huidige problematiek inzake de veehouderij en de stikstof-uitstoot merkte Terlouw op, dat we deze stikstof-uitstoot moeten regelen, dat geldt ook voor de landbouw. Hierbij zouden boeren er in inkomen niet op achteruit mogen gaan. Voedsel zal duurder moeten worden, omdat er per hectare minder moet worden geproduceerd. De overheid - en niet het bedrijfsleven - zou de marktmeester moeten zijn om zaken te reguleren. Helaas, wordt dit niet gesteund door de meeste politieke partijen. Terlouw merkte op, dat de politiek zaken dient af te dwingen; zo ook de CO2-beprijzing.

Hoe komen we tot een mentaliteitsverandering en is hiervoor eerst een milieuramp nodig? Terlouw vertelde dat bijvoorbeeld de hoge waterstand in Nederland van 1995 wel degelijk een verandering teweeg bracht. Voorts werd gesproken over de verboden vrucht in het Bijbelse paradijs en het verschil tussen goed en kwaad: de mens kan kiezen!

Grote zorgen uitte Terlouw over de huidige wereldleiders en de leiders in Nederland, die 'alles met handen en voeten treden'. Met name politici die de wetenschap niet geloven - belachelijk, vindt hij. De economie moet anders - met name de groei! Helaas volgt de politiek teveel de economische belangen.

Inzake woestijnen waar zonne-energie opgewekt kan worden, dienen de revenuen hiervan ten goede te komen aan de lokale bevolking (resultierend in mogelijk minder vluchtelingen) en niet aan de grote bedrijven. Daarnaast kan overbevolking tegengegaan worden door spreiding van de welvaart.

Vervolgd werd met Terlouws optreden in het televisieprogramma 'De Wereld Draait Door' (30-11-2016), waarin hij het had over het 'Touwtje uit de brievenbus'. Er functioneert niets, wanneer er geen vertrouwen is. Men kan zelf een bijdrage leveren door bijvoorbeeld lid te worden van een politieke partij en/of te stemmen op een groene kandidaat van een politieke partij. Minder autorijden, minder vlees eten enzovoort leveren ook bijdrages.

Terlouw is niet principieel tegen kernenergie, kolenmijnen zijn gevaarlijker. Het is echter peperduur en de centrales zijn verouderd. Jammer vindt hij, dat de invloed van de Verenigde Naties steeds minder wordt - dit is geen goede ontwikkeling. Toch blijft hij positief gestemd.

Nel Voltelen sloot af met een kort resumé over de inbreng van ratio én emotie als actiefactoren bij de problematiek. Johan van Melle bedankte Jan Terlouw voor deze inspirerende lezing.

Arris H. Kramer

Foto: Roman Reehuis

*Mooie zichtlijn van Kalenberg
naar kerkje in Barchem*

Na de lezing van Maarten van den Bos op 23 november 2019

DOCUMENT

Kortehemmen

Nadat de Arbeidersgemeenschap der Woodbrookers in 1931 de deuren opende van een eigen vormingscentrum in Bentveld gingen direct stemmen op om ook in het noorden van het land een centrum te openen. De wens was vervolgens de vader van de gedachte. Op 25 september 1937 werd de gedachte realiteit toen in het Friese Kortehemmen een ‘noordelijk Bentveld’ de deuren opende. In de gevel was een gedenksteen gemetseld: ‘Jeugdige werkelozen bouwden dit huis in de crisisjaren 1936-1937’. Een nieuwe plaats van vorming en verheffing was geboren. Maar bij leven en welzijn zou het tweede kind van de AG nog met de nodige tegenslag te maken krijgen.

Door Maarten van den Bos

Op de dag van de opening waren er tal van plichtplegingen, maar er was ook ruimte voor zang en pianospel. Ter afsluiting was het woord, hoe kon het ook anders, aan Willem Banning. Het nieuwe gebouw was bedoeld als ontmoetingsplaats voor jongeren en ouderen uit verschillende socialistische en religieuze richtingen. Het was een plek waar zij die werkeloos waren opnieuw de kracht konden vinden een opgaande lijn in het leven te vinden en waar ‘de vraagstukken van de Friese cultuur in verband met socialisme en religie’ besproken konden worden. Er was ruimte voor kunst en cultuur, voor gesprek, voor stilte en gebed, voor handwerk en lichamelijke oefening. En er was kritiek, volgens het Fries Verbond was het onbegrijpelijk dat Banning, afkomstig uit Makkum, bij de opening geen Fries had willen spreken.

Maar dat was slechts een voetnoot bij wat door de bank genomen een zeer positief verhaal was. Nadat de eerste gedachten

over een ‘noordelijk Bentveld’ in het bestuur van de AG nog onder de noemer onhaalbaar gebracht waren, bleek er al snel meer mogelijk dan gedacht. De bouw kon op 16 november 1936 beginnen, toen een aantal voorlieden van de AG symbolisch de eerste kruiwagens materialen aanvoerden. Er verrees een mooi gebouw, omzoomd door kreupelhout en met uitzicht op een dennenbos. Een grote en twee kleine zalen waren voor het werk beschikbaar, verder was er een bestuurskamer, bibliotheek en keuken, een overdekt terras en slaapruimte voor niet minder dan vijftig mensen. Het werk – dat in essentie weinig zou verschillen van dat in Bentveld – kon beginnen.

Kortehemmen stond onder verantwoordelijkheid van wat bij aanvang van de plannen de ‘noordelijke commissie’ was gaan heten. Het was eigenstandig, maar niet zelfstandig. En juist dat leverde direct bij aanvang de nodige problemen op, problemen die eigenlijk ook nooit echt verdwenen. Want hoewel het cursusaanbod grote overeenstemming vertoonde met het programma van Bentveld en ook de overgeleverde sfeerverslagen een vergelijkbare toon kennen, was juist dat gegeven niet zelden aanleiding voor de nodige wrevel. Wie vandaag de dag kennis neemt van de notulen van de noordelijke commissie, struikelt werkelijk over de wens als zelfstandige organisatie te fungeren. Welke vorm van bemoeienis vanuit Bentveld dan ook – of het nu ging om de inventaris van de keuken of de inhoud van het werk – werd vrijwel direct als Randstedelijke arrogantie afgewezen.

In het vooroorlogse werk was daarvan ondertussen weinig te merken, of het moet zijn dat verschillende sprekers benadrukten dat wat van ver kwam niet noodzakelijkerwijze beter was dan wat er dichtbij te vinden viel. Zo tekende een deelnemer aan een werkelozeninternaat in het voorjaar van 1938 uit de mond van dominee Bruins – een van de oprichters van het religieus-socialistische periodiek *De Blijde Wereld* – op dat het niet nodig was ‘steeds het goede in het verre te zoeken’. In

Banning, die evenals in Bentveld bij cursussen niet zelden het laatste woord had, herkende men bovendien een streekgenoot.

In de jaren na de bezetting werd het lokale sentiment echter sterker. Er ontstond ruzie in de noordelijke commissie over de verhouding tot de AG. De meer pedagogisch ingestelde Adriaan van Biemen, die in deze jaren te Bentveld de leiding van Banning overnam, kreeg maar moeilijk greep op de drang tot onafhankelijkheid zoals die zich in Kortehebben manifesteerde. Het plotse overlijden van dominee Dirk Bakker in 1954 bracht een ommekeer. Bakker was vanaf het begin betrokken bij het werk in Kortehebben, direct na de bevrijding werd hij door het militair gezag aangesteld als beheerder. Daarenboven had hij vanaf de oprichting een belangrijke rol in de noordelijke commissie.

Na het overlijden van Bakker werd er door het bestuur van de AG een nieuwe noordelijke commissie ingesteld. Ook werd Sjoerd Bijleveld, op dat moment predikant in Oudega, aangesteld als leider van het centrum. De noordelijke commissie was geen lang leven beschoren, maar de nieuwe direc-

teur bleef tot 1979 actief. Onder zijn leiding werd het werk, dat in de naoorlogse jaren naar zijn zeggen 'goed in verval' was geraakt, opnieuw opgezet. Evenals in Bentveld kwam de nadruk te liggen op vorming; overdracht van kennis, gesprekken over waarden, zelfonderzoek en gemeenschapszin, alles ten dienste van een betrokken rol in de samenleving. Ook in Kortehebben ging vanaf medio jaren vijftig de subsidiekraan open: het werk was – net als dat in Bentveld – ingebed in een snel uitdijende structuur van centra, clubs en verenigingen die zich bekommerden om het geestelijk welzijn en de intellectuele vorming van hele generaties Nederlanders.

De nadruk op het vormingswerk zoals dat onder leiding van Van Biemen in Bentveld en van Bijleveld in Kortehebben vorm kreeg had een groot voordeel en een groot nadeel. Voordeel was dat het werk op beide locaties van aanzienlijke kwaliteit was. Er waren tal van cursussen met telkens een behoorlijk aantal cursisten, de centra groeiden en stonden bekend om hun inhoudelijke kwaliteit. Nadeel was dat de vaste verbinding tussen denken en vormen zoals die voor

Foto: De in de muur gemetselde gedenksteen voor de jonge werklozen (foto: Marijke Sondorp)

Banning dagelijkse praktijk was, wat op de achtergrond raakte. Noch Bijleveld noch Van Biemen stonden bekend om hun religieuze of politieke vergezichten.

Toen de samenleving in de loop van de jaren danig in beweging kwam werd dat problematisch. Voor Banning was de kern dat het werk van de AG gelijke tred diende te houden met de maatschappelijke, politieke en religieuze ontwikkelingsgang van de samenleving als geheel. Vanaf de jaren zestig ging dit meer en meer uit de pas lopen. Processen van ontkerking, twijfel over de maatschappelijke en politieke rol van religie, onzekerheid over de toekomst van het vormingswerk, onrust in de sociaaldemocratische beweging vanaf de opkomst van Nieuw Links. Tal van ontwikkelingen droegen bij aan een gevoel van twijfel dat binnen de AG hand over hand leek toe te nemen.

Dit leidde tot een opvallend paradoxale situatie. Zeker nadat in de Wet op de Ondernemingsraden werd opgenomen dat de scholing van leden van die raden verplicht was, floreerde het werk in beide centra. Tegelijkertijd was er sprake van een voortdurende reflectie op het eigen bestaansrecht. Ja, dat werk was van grote waarde, maar wat verbond al die van overheidswege gesubsidieerde cursussen nu eigenlijk nog met de Arbeidersgemeenschap als vereniging? Wat was het verbindende ideologisch fundament van het werk in Bentveld en Kortehemmen? En vanuit welke visie op kerk en samenleving, politiek en religie, individu en gemeenschap werd het eigenlijk georganiseerd? Het waren vragen die met een steeds groter gevoel van urgentie naar voren gebracht werden, waarna steeds maar weer de conclusie getrokken werd dat een antwoord er maar niet leek te komen.

Uiteindelijk was de maat vol. De pensionering van zowel Van Biemen als Bijleveld in 1979 werd aangegrepen om de hele organisatie van de AG en het onder haar vleugels georganiseerde vormingswerk tegen het licht te houden. De staf van

de centra werd gevraagd zowel de essentie van het werk als de kern van de vereniging onder woorden te brengen. Dat viel niet mee, de brieven blonken vooral uit in ontkenningen. De vaste verbinding met de PvdA was wellicht niet langer gewenst, het werk van daar specifiek toe opgeleide vormingswerkers werd door het bestuur onvoldoende gewaardeerd en religieuze vragen waren meer iets voor thuis. Vanuit het bestuur was de reactie ondertussen omgekeerd evenredig: het vormingswerk in internaten ‘op de hei of in het bos’ was niet noodzakelijkerwijze de kern van wat de AG moest willen zijn.

Langzaam maar zeker kwam er vervolgens een einde aan een lange traditie. Voortgedreven door een snelle beperking van de beschikbare subsidiebudgetten enerzijds en twijfel over de verbinding tussen vormingscentra en vereniging anderzijds werd de basis onder het bestaan steeds smaller. Na een lange periode van zoeken naar nieuwe wegen sloot Bentveld uiteindelijk in 1995 haar deuren. De gebouwen verdwenen, er verrezen appartementen. De Arbeidersgemeenschap trok naar de stad en vond een nieuw onderkomen in de Rode Hoed te Amsterdam. Kortehemmen tenslotte werd zelfstandig, de gebouwen werden voor 1 euro overgenomen door een stichting. Het initiatief was geen lang leven beschoren, in 1995 volgde een faillissement. Wat rest is nog slechts de herinnering die vaste vorm heeft in de nog altijd zichtbare gedensteen, ingemetseld voor en door de jonge werkelozen uit de crisisjaren.

Maarten van den Bos

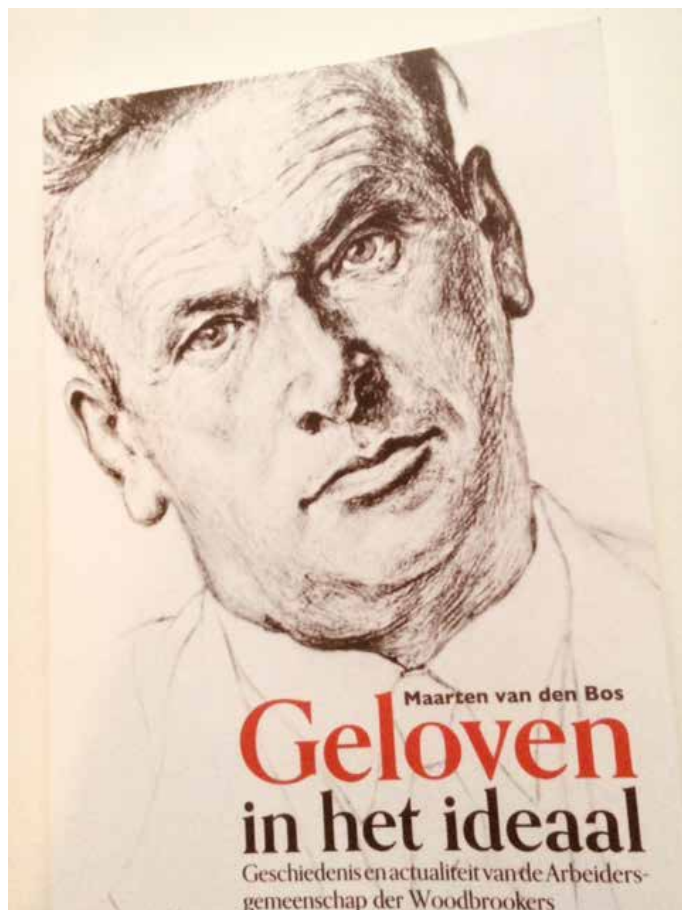
★ Dit artikel is eerder verschenen in het orgaan van de Banning Vereniging ‘Tijd en Taak’ van mei 2019. In november 2019 bestonden de Banning Vereniging en haar voorlopers 100 jaar.

BOEKBESPREKING

'Geloven in het ideaal'

Geschreven door Maarten van den Bos

Ambtelijk secretaris van de Banning Vereniging

Zaterdag 23 november 2019 krom een groep mensen de Kale Berg te Barchem op. Het luidklokje van het lezingenzaaltje van de Woodbrookers, klonk als een warm welkom en binnen in de Boskapel, zoals het zaaltje tegenwoordig genoemd wordt, was het ook werkelijk heerlijk warm.

Maarten van den Bos besprak in gloedvolle woorden zijn boek, dat hij schreef vanwege het 100-jarig bestaan van de Banning Vereniging, voortzetting van de Arbeidersgemeenschap der Woodbrookers, opgericht als onderafdeling van de Vereniging van Nederlandse reünisten van het Britse vormingscentrum 'Woodbrooke' van de Quakers, een ondogmatische geloofsrichting met christelijke wortels.

Eind negentiende eeuw kende Nederland een heel moeizame relatie tussen christendom en socialisme. "Slechts een enkeling probeerde de kloof tussen christendom en socialisme te overbruggen, maar verder dan een wat gammele touwbrug kwam men vooralsnog niet" schrijft Van den Bos. In deze onzekere tijden werd gezocht naar nieuwe wegen. De jonge remonstrantse theoloog en hoogleraar K.H. Roessingh (eerste voorzitter van de Vereeniging Woodbrookers in Holland) riep op tot geestelijke strijd.

Een geloof zonder actieve maatschappelijke betrokkenheid was volgens Roessingh ondenkbaar!

Willem Banning zat bij Roessingh in de collegebanken. In de tijd van grote standsverschillen was dat erg bijzonder, immers Banning was zoon van een haringvisser uit Makkum. Via bijzondere omwegen kon hij, als onderwijzer, theologie studeren in Leiden. Zo maakte hij in 1916 kennis met de Woodbrookers. Op aandringen van vrienden ging hij met zijn vrouw naar Barchem om daar deel te nemen aan een zomercursus. Wat hem daar naar eigen zeggen trof was, naast een principiële openheid ten opzichte van standpunten van anderen en de prettige manier van discussiëren die daarmee samenhang, een gezamenlijk zoeken naar een nieuwe

opdracht voor zijn generatie. In deze groep werd de noodzaak gevoeld aandacht te hebben voor de arbeidersbeweging en vanuit een christelijke inspiratie bij te dragen aan het 'gemeenschapsideaal' van arbeiders. Zo werd het vrijzinnig protestantisme verbonden met het socialisme.

Later werden onder het motto 'het socialisme is een prachtig ding, maar mijn ziel verkommert' cursussen georganiseerd in de vormingscentra van de Arbeidersgemeenschap van de Woodbrookers in Bentveld en Kortehebben.

Willem Banning werd als voorzitter aangesteld van een 'commissie voor arbeiderswerk', in oktober 1919 omgevormd tot Arbeidersgemeenschap (AG) der Woodbrookers.

In zijn aantekeningen voor een serie lezingen stelde Banning centraal dat het *socialisme in essentie niet begrepen moest worden als een economische theorie, maar als een 'beschavingsmacht!'*

Zo ging Van den Bos voort, een belangrijke quote was: "Met respect voor de analyse van Karl Marx en zijn strijd tegen het schamele lot van de arbeider", wilde Banning het marxisme voorbij komen. Juist daarom moest het streven naar een nieuwe, rechtvaardige samenleving gebaseerd worden op een 'zedelijk idealisme' en op de weg der geleidelijkheid. Later zag Banning de opkomst van het nationaal-socialisme dan ook met lede ogen aan. Hij zag het als een aanklacht tegen de uitwassen van het kapitalisme. En de opkomst ervan kwam volgens Banning door het tekortschieten van het socialisme.

In de jaren zestig raakten de ideeën van Banning uit de mode. Binnen de PvdA kwam onder meer Nieuw Links op. Het marxisme werd weer maatgevend en godsdienst leek te horen bij voorbijgangers. De ontkerkelijking nam een snelle vlucht en de Arbeidersgemeenschap der Woodbrookers zocht nieuwe wegen. Door stopzetting van subsidies verdween het oude vormingswerk, debat en dialoog bleven.

Maarten van den Bos sprak dan ook: "Als dit boek iets wil zijn, dan is het een herwaardering van een traditie die in de jaren zestig en zeventig ten onrechte als verouderd bij het ideologisch grofvuil werd gezet."

Tot slot de huidige tijdgeest:

Het populisme, rechtsonderzoek en het neoliberalisme winnen aan kracht, ze versterken elkaar zelfs. Oorzaak hiervan lijkt een sterk op zichzelf teruggeworpen zijn van het individu en daarmee ook een gebrek aan gemeenschapszin en beziening. Het marktdenken domineert alles. Het personalisme en bezield socialisme van Banning is daarom juist nu uiterst actueel. Het kan een kompas zijn om een nieuwe weg te vinden.

De AG heette later Trefpunt voor Zingeving en Democratie, maar in 2014 wilde men terug naar de bron en werd de naam veranderd in Banning Vereniging.

De zoektocht van Willem Banning en de politieke vernieuwing die van hem uitging bieden daartoe beslist interessante aanknopingspunten.

Lezen dat boek dus, zeker door ons 'Woodbrookers Barchem'. Het geeft een helder inzicht in de weg die de AG naast onze Vereniging ging.

Terug in de bibliotheek werden aan Van de Bos vragen gesteld en vroegen we ons hardop af hoe onze verenigingen van elkaar verschilden, maar ook waar en hoe de overeenkomsten zichtbaar zijn gebleven.

Onze Vereniging was gastheer/vrouw voor dit historisch moment in Barchem.

Cees Otto

Bronnen: Geschiedenis van de Barchem-beweging, 100 jaar Woodbrookers en de digitale Nieuwsbrief van de Banning Vereniging dec. 2019.

PROGRAMMA: CURSUSWEEKEND

'Kwetsbaarheid en overleven'

Ieder mens heeft in zijn leven te maken met diep ingrijpende gebeurtenissen. Deze hoeven lang niet altijd ervaringen met de dood te zijn. Soms hebben die te maken met afscheid, met scheiding, met misbruik, soms met de trieste gevolgen van een ziekte of een ongeluk ...

Crista Anbeek noemt de ervaringen van deze gebeurtenissen ook wel contrastervaringen of ontregelende ervaringen of kantelpunten. Alle diep ingrijpende momenten die het leven als het ware op de kop zetten kunnen kantelpunten zijn, maar ook beginpunten van kostbare ontdekkingen. Ook theologen als Paul Tillich en filosofen zoals Hannah Arendt spreken over deze ervaringen en wijzen erop dat deze pas betekenis krijgen als er wat mee gedaan wordt vooral samen met anderen.

In het weekend van 28 februari tot 1 maart 2020 buigen we ons met Christa Anbeek over kwetsbaarheid en overleven. Hoe gaan we met zulke gebeurtenissen om? Wat doen we ermee?

Christa Anbeek (1961) is theologe en werkte als geestelijk verzorgster in de psychiatrie. Vanaf 2008 tot 2018 was zij verbonden aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht en sinds 2012 is zij bijzonder hoogleraar remonstrantse theologie aan de VU in Amsterdam.

Zij schreef een aantal boeken waaronder het drieluik *Overlevingskunst*, *De berg van de ziel* en *Aan de heidenen overgeleverd*.

Christa Anbeek

Als een rode draad in haar leven loopt de zelfgekozen dood van familiegeliefden en de uiteindelijke wil om te overleven. Het laatste boek van Christa Anbeek heet *Joseph en zijn broer* met als ondertitel *Van overleven naar spelen en andere zaken van ultiem belang*.

In dit boek vertelt zij dat, door het spelen met en observeren van haar kleinzoon Joseph, de wil te overleven terugkomt en dat zij als het ware teruggebracht wordt in de wereld.

In het weekeinde gaat Christa dieper in op wat zij de religie van de kwetsbaarheid noemt, op de betekenis van contrastervaringen en op de dingen die er werkelijk toedoen.

Zij ontwierp samen met anderen het Dialoogspeel dat uitgaat van contrastervaringen die vrijwel iedereen in het leven overkomen. We zullen onder haar leiding met elkaar een deel van dit Dialoogspeel spelen.

Datum: Vrijdag 28 februari 17.00 uur

Zondag 1 maart, na de lunch

Gastheer: Bart van der Elst

Prijzen: Slaaphuisje: € 230 p.p.

Hotelkamer 1 persoons € 255 p.p.

Hotelkamer 2 persoons € 237 p.p.

Woodbrookersleden ontvangen 10% korting

Minimaal 12 en maximaal 20 deelnemers

Aanmelden: masondorp@solcon.nl of 0341-353717

PROGRAMMA: CURSUSWEEK

SCHILDERDAGEN

De cursussen van de Woodbrookers hebben doorgaans een verbaal karakter: met een inleider, aan de hand van het lezen van teksten, door het kijken naar een film, door te luisteren naar elkaar, ordenen we onze eigen gedachten over een bepaald thema. Dit doen we om tot een innerlijke verdieping te komen en ons onze maatschappelijke betrokkenheid te realiseren. Thema's als levenskunst, kwetsbaarheid, zoeken naar de waarheid, in evenwicht zijn met je omgeving, zijn dan steeds een leidraad in de dialoog.

Deze zoektocht kan ook non-verbaal: via de muziek, de dans of bijvoorbeeld beeldend werken. Alles draait vaak om communicatie, een sleutel van levensbelang.

Tijdens de schilderdagen onderzoeken we hoe communicatie tot uitdrukking kan komen in beeldend werk. We zijn overdag met elkaar bezig in het atelier bij het hotel, soms met opdrachten, soms met zelf experimenteren.

In de groep is er ook plaats voor de niet-tekenende deelnemer, die zichzelf overdag bezighoudt en die af en toe eens in het atelier komt kijken of .....

Marijke Sondorp

Datum: Dinsdag 25 augustus voor de lunch

Vrijdag 28 augustus na de lunch

Begeleider: Marijke Sondorp

Aanmelden: masondorp@solcon.nl of 0341-353717

Woodbrookersleden ontvangen 10% korting.

De prijzen zijn afhankelijk van overnachting in een slaaphuisje of in een hotelkamer en van het aantal deelnemers. Dat is bij 5 deelnemers tussen de 400 en 500 euro, bij 9 deelnemers tussen de 360 en 450 euro, op basis van vol pension en materialen.

Wat en wie bij de Woodbrookers?

Wanneer mensen voor het eerst de naam Woodbrookers horen, vragen zij altijd om nader uitleg. De naam van de vereniging zegt inhoudelijk niets over het doel. Woodbrooke is een landgoed bij Birmingham, waar de Quakers bij elkaar komen. Leidse studenten theologie en filosofie zijn daar aan het begin van de vorige eeuw op bezoek geweest. Zij waren zeer onder de indruk van de open sfeer tijdens de conferenties en de rust om met elkaar te discussiëren over de zin van het leven en de verantwoordelijkheid voor de maatschappij. Zij hebben daarnaast ervaren hoe het is om met elkaar stil te zijn. Dat wilden zij in Nederland ook. En zo zijn Karel Roessingh en later diens leerling Willem Banning voortrekkers geweest van het werk van de Woodbrookers.

Ter illustratie een deel van de statuten van de Vereniging Woodbrookers Barchem:

NAAM, ZETEL EN DUUR

Artikel 1

1. De vereniging draagt de naam 'Woodbrookers Barchem'.
Zij is opgericht onder de naam 'Vereeniging Woodbrookers in Holland' op acht en twintig december negentienhonderd acht. Zij is voortgekomen uit het Quakersettlement Woodbrooke.
2. De vereniging heeft haar zetel te Barchem, gemeente Lochem.
3. De vereniging is aangegaan voor onbepaalde tijd.

DOEL EN MIDDELEN

Artikel 2

De vereniging heeft tot doel door onderlinge ontmoeting in een geest van openheid, religieuze verbondenheid en maatschappelijk betrokken zijn bij te dragen aan persoonlijke

verdieping en aan bezinning op de maatschappelijke verantwoordelijkheden.

Artikel 3

Zij tracht dit doel te bereiken door:

- a. het houden of doen houden van cursussen, retraites, lezingen en besprekingen;
- b. het leggen en onderhouden van contacten met verwante instellingen en het deelnemen aan samenwerkingsverbanden terzake;
- c. het leggen en onderhouden van internationale contacten;
- d. de uitgave van geschriften;
- e. alle andere wettige middelen, die aan het doel bevorderlijk kunnen zijn.'

Die sfeer tijdens de cursussen wordt gekenmerkt door een ondogmatische houding. De Vereniging heeft allerlei lijnen naar maatschappelijke groepen, maar valt niet onder auspiciën van een geloofsrichting of politieke overtuiging. In het verleden zijn er in Barchem allerlei conferenties geweest van vrijdenkers en voormannen, die zich bij de Woodbrookers terugtrokken om zich te bezinnen op fundamentele besluiten. Maar de besluiten voor het oprichten van een politieke partij, of een omroepvereniging, werden wel bij maar nooit namens de Woodbrookers genomen.

Dat samen praten over belangrijke keuzes in ieders persoonlijk leven gebeurt nog steeds in Barchem, lees hiervoor het programma!

Over het lidmaatschap van de Vereniging Woodbrookers Barchem

Als u zich wilt aansluiten bij de vereniging bent u van harte welkom als aspirant-lid:

- U ontvangt de periodieke nieuwsuitgave van de Woodbrookers, de WoodbrookersBerichten
- U ontvangt een reductie van 10% bij deelname aan cursussen van de Woodbrookers en bij logies in het hotel buiten de cursussen om
- U betaalt een jaarcontributie van € 32,50

Na een jaar kunt u lid met stemrecht worden. Dit gaat automatisch als er in het aspirantjaar geen bezwaren over uw lidmaatschap zijn gemaakt door leden van de vereniging. U gaat dan € 65,- betalen. U ontvangt uitnodigingen voor de ledenvergaderingen en de jaarverslagen naast het bovengenoemde.

En als u geen lid wilt worden, of wilt blijven, maar u draagt het werk van de Woodbrookers wel een warm hart toe, dan kunt u voor € 25,- per jaar donateur worden. In dat geval wordt u net als de leden op de hoogte gehouden van het verenigingswerk via het bulletin, alleen krijgt u geen korting bij deelname.

U kunt zich bij de administratie aanmelden via:

adm@woodbrookers.nl

Het bankrekeningsnummer is NL57 INGB 0000 9300 00

Mutaties

Mutaties vanaf april 2019

Aangemeld als aspirant lid

- * H. van Burgsteden - Joppe
- * F. Corten - Deventer
- * R. Schotman - Randwijk

Afgemeld als lid

- * G.G. Berg-Laninga - Barchem
- * F.Burgemeester-Giltay - Laren
- * J. Reints - Zwolle
- * W.J. Tiggeler - Laren

Overleden

- * L.Punt - Rotterdam

Legaat of erfstelling

Wie de Vereniging Woodbrookers Barchem een warm hart toedraagt, kan ons werk steunen met een legaat of erfstelling. De Vereniging Woodbrookers Barchem is een zelfstandige rechtspersoon. Het maken van een legaat of erfstelling geschiedt bij testament. Een beschikking ten behoeve van de Vereniging Woodbrookers Barchem kan bijvoorbeeld luiden: 'Ik legateer, vrij van rechten en kosten, aan de Vereniging Woodbrookers Barchem een bedrag van euro ...' Het is mogelijk aan een dergelijke beschikking een bepaalde bestemming te verbinden.

Zij die een schenking aan onze vereniging willen doen, kunnen over de vorm waarin dit kan geschieden contact opnemen met Ariepieter Versloot, telefoon 0299-655557.

Colofon

WoodbrookersBerichten

Tijdschrift van de Vereniging Woodbrookers Barchem.
ISSN 2405 -5638.

Administratie

Peppelerweg 21, 3881 XJ Putten
Telefoon 0341-353717
E-mail: adm@woodbrookers.nl
Website: www. woodbrookers.nl

Opgave voor cursussen

Opgaven kan per post: Peppelerweg 21 3881 XJ Putten, per telefoon 0341 -353717, of per e-mail masondorp@solcon.nl, o.v.v. de cursusnaam en door een gedeelte van de cursusprijs ad € 15,00 als inschrijfgeld over te maken op rekeningnummer NL57 INGB 0000 9300 00 van de Vereniging Woodbrookers Barchem.

De cursussen vinden plaats in het Woodbrooke Landgoedhotel Woodbrookersweg 1, 7244 RB Barchem
Telefoon 0573 - 441734

Bestuur vereniging

Marijke Sondorp (voorzitter), Bart van der Elst, Dores Lignac.

Redactie WoodbrookersBerichten

Marijke Sondorp

Kopij WoodbrookersBerichten

Peppelerweg 21, 3881 XJ Putten
Telefoon 0341-353717
masondorp@solcon.nl

Vormgeving

Mans57, Lochem, 06 5168 2755

Vereniging Woodbrookers Barchem

Al in 1913 werden er cursussen georganiseerd op het landgoed in Barchem, waar kort daarna het Woodbrookershuis verrees. Nog steeds organiseert de Vereniging Woodbrookers Barchem een eigen cursusprogramma. Het accent ligt op levensbeschouwelijke, culturele en maatschappelijke verdieping.